

элементов конечной формы и участие их в параллельных компонентах также может создавать поэтическую картину. Как один из агглютинативных языков, азербайджанский язык обладает сильными возможностями поэтического создания параллельных конструкций наряду с повторами, происходящими по древней традиции и расширяющими их пределы. Агглютинативный механизм азербайджанского языка также позволяет параллелизмам создавать широкую картину поэтичности наряду с последовательным расположением в фонетической, морфологической и синтаксической системе языка. Вследствие этого в письменных и устных способах выражения азербайджанского языка наблюдаются богатые традиции поэтики.

Rəyçi: prof. Mübariz Yusifov

Azərbaycan dili kafedrasının 01 fevral 2023-cü il tarixli iclasın 11 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 15 fevral 2023-cü il

UOT:80.

FRAZEOLÖGİZMLƏRİN SEMANTİK QURULUŞUNDAKI KOMPONENT İYERARXİKLİYİ HAQQINDA

Əliyeva Kəmalə Rafik qızı

Gəncə Dövlət Universiteti

Ekqr1991@mail.ru

Xülasə: *Məqalədə Azərbaycan dilinin frazeoloji sistemində yer alan gender frazeologizmlərinin semantik strukturunda komponent iyerarxiyindən bəhs edilir. Müəllif konsept nəzəriyyəsinə əsasən fərqləndirilən konsept, freym, slot, freym-ssenari və s. semantik struktur komponentlərinin gender frazeologiyasındakı təzahür özünəməxsusluqlarını araşdırır.*

Açar sözlər: Azərbaycan dili, gender frazeologiyası, semantik struktur iyerarxiyliyi, konsept, freym.

Ключевые слова: азербайджанский язык, гендерные фразеологизмы, семантическая структура, концепт, фрейм.

Key words: Azerbaijani language, gender phraseology, semantic structure, concept, frame

Görkəmli linqvokulturoloq alim V.A.Maslovanın qeyd etdiyi kimi, “frazoloji vahidlər öz semantkasında xalqın uzunmüddətli inkişaf prosesini əks etdirir, fiksə edərək qəlibləşmiş stereotipləri, etalonları, arxetipləri və yönləndirmə sistemlərini nəsildən-nəsilə ötürür. Bunlar (frazoloji vahidlər – K.Ə.) istənilən milli dilin ruhudur, hansında ki, millətin ruhu və özünəməxsusluğu təkrarsız şəkildə öz əksini tapır. Frazeologiya xalqa xas dünyanın dil mənzərəsinin fraqmentidir. Frazoloji vahidlər həmişə subyektə istiqamətlənilirlər, yəni bilavasitə dünyanı təsvir etmək üçün deyil, onu qiymətləndirmək, interpretasiya etmək, ona (ətraf gerçəkliyə, dünyaya – K.Ə.) öz subyektiv münasibətini ifadə etmək məqsədilə meydana gəlirlər”. [1 ;82] . Həmin fikirdə səsləndirilən “qəlibləşmiş stereotiplər, etalonları, arxetipləri və yönləndirmələr” dedikdə , əslində koqnitiv sxemlər, habelə koqnitiv semantika anlayışları olan konsept və freymlər nəzərdə nəzərdə tutulur. Çünki onlar insanın ətraf aləmi qavramasının müxəzimi və prinsiplərini əks etdirirlər və bu da öz növbəsində frazeoloji sistemi yönləndirən, formalaşdıran, formatlaşdıran “dünyanın dil mənzərəsi” koqnitiv modelinin tərkib hissələrini müəyyənləşdirir. Xatırladaq ki, koqnitiv sxemlər dedikdə, müasir koqnitiv nəzəriyyənin ən əsas və aparıcı anlayışlarından biri nəzərdə tutulur, hansı ki,

N.İ.Semeçkinin sözlərilə desək, idrak prosesində əldə edilmiş keçmiş təcrübənin dəyərləndirilməsilə bağlı olan elmi anlayışı ehtiva edir. [2].Frazeoloji mənalara isə daha öncə də qeyd etdiyimiz kimi, konsept çərçivəsində qərarlaşan semantik ümumiləşdirmələrə istinad edirlər. Koqnitiv dilçiliyin əsas anlayışlarını təhlil edən F.Y.Veysəlli qeyd edir ki, “mental leksikonda həkk olunmuş konsept prototip kateqoriyasının bu və ya digər nümayəndəsini bildirməklə konkret məqamda bu və ya digər mənalarda işlənir. Burada konsept və məna (o cümlədən frazeoloji məna – K.Ə.) üst-üstə düşür ” [3; 45]. Başqa sözlə desək, eyni bir konsept fərqli mənalı frazeoloji vahidlər sayəsində reallaşma qazana bilər. Həmin məna müxtəlifliyi də konseptin daxili semantik strukturunu, yəni freym iyerarxiyasını müəyyənləşdirir. Deməli, əslində freymlərin daha konkret və frazeoloji məna yükünə daha adekvat, daha yaxın semantik strukturunu olduğunu söyləmək olar. Bu mənada “konseptlərdən fərqli olaraq, freymlərin kifayət qədər ciddi daxili struktura malik olduğunu” vurğulayan N.F.Alefirenkonun(fikirlərilə razılaşmamaq olmaz. Frazeoloq alim freymlərin slotlardan təşkil edildiyini qeyd edir. H.F.Alefirenko eləcə də freym-ssenarilərin frazeologiyada xüsusilə təmsil olunduğuna da diqqət cəkir [4;11-17] . Freym-ssenarilərə nümunə olaraq GFV-lər sırasına aid edilə bilən, konkret olaraq “AİLƏ-NİKAH” konseptinə və “Evlənmək” intensiyasını əks etdirən freymə daxil olan *Kifir al, əsil olsun, bədəsil gözəl alma!* Və ya *Arvad alsan, ürəkdən, qonşu alsan dirəkdən*. Frazeologizmini qeyd etmək olar. [5; 12] frazeologizmlərini qeyd etmək olar. Göründüyü kimi, burada davranış ssenarisi əksini tapmışdır.

Nümunəyə diqqət edək:

"Kifir al, əsil olsun, bədəsil gözəl alma!"

Bəxtənədir, qurdlu çıxar bəzən ən gözəl alma (Fikrət Sadıq) [6].Göründüyü kimi, burada da frazeoloji vahidin freym-ssenari mahiyyəti özünü tam mənası ilə ortaya qoyur.

Freymin daxili strukturunu təşkil edən slotlarla bağlı onu demək olar ki, O.Y.Kapustina, M.V.Milovanova və başqalarının da qeyd etdiyi kimi, freym-slot qarşılıqlı şərtlənməsi statik deyil, dinamik, dəyişkən mahiyyətlidir. Məsələn, elə O.Y.Kapustinanın müraciət etdiyimiz tədqiqatında “Sevgi” slotu “İnsanlararası münasibətlər” freymi çərçivəsində dəyərləndirilir [7; 78]. Halbuki gender münasibətlərinin ifadəsi çərçivəsində tədqiqatçının sadəcə freym statusunda nəzərdən keçirdiyi “SEVGİ”, əslində konsept mahiyyətlidir və onun özünün “Nakam sevgi”, “Qarşılıqlı sevgi”, “Gizli sevgi”, “Eşq acısı” və s. kimi freymləri fərqləndirilə bilər.

Ağac kölgəsiz olmaz, insan sevgisiz. [8 ;2], Ayrılıq çatar, gizli sevgini bəlli edər. dərddli gözü gizlətmə, yaşı axar bəlli edər. [5; 22] , Eşq ağladar, dərd göynədar, Eşq ilə ağıl əl-ələ tutub getməzlər [9; 324] , Dərd ağladar, eşq söylədar, Dərd çəkəndi, sevgi sevənin. [5 ;45] , Eşq topuğuna vurub [9; 324] // Eşq başına vurub, eşqə düşmək, eşqi topuğuna vurmaq [9; 324] , Dəyirman iki daşlı, məhəbbət iki başlı. [5; 48] , adaxlıbazlıq etmək [9; 29] ,Sevgi od deyil, amma oddan yamandır. Sevgi adamı yandırar.Sevgi adamı selə verər, Sevgilimə çataydım, rahat-rahat yataydım. [8;149].

“Sevgi” konsepti çərçivəsində freym – slot bölgüsünə gəlincə, “Eşq acısı” freymi çərçivəsində “Sevgi iztirabı”, “Vüsala çatmayanların sevgi acısı” və s. bu kimi slotları fərqləndirmək olar. Yəni, freym özünü də semantik planda yekcins deyil.

Göründüyü kimi, konsept-freym-slot semantik iyerarxiya quruluşu araşdırma predmetinə yanaşmadan asılı olaraq fərqli şəkildə strukturlaşdırıla bilər.

Bu mənada müair dilçilikdə “konsept”-“freym” qarşılıqlı şərtləndirməsini araşdırmış N.V.Volosuxinanın fikirlərilə razılaşmamaq olmaz. Konseptsferanın bir-birilə sıx təmas və qarşılıqlı əlaqədə olan konseptlərdən, freymlərdən, ssenarilərdən, sxemlərdən, gestaltlardan, skriptlərdən və s. ibarət olduğunu qeyd edən dilçi eyni anlayışın konsept çərçivəsində **və eyni zamanda digər konseptsfera-larla əlaqəlilik baxımından** digər konseptlər çərçivəsində freym kimi də ifadə tapa bildiyini bildirmişdir (kursiv bizimdir. – K.Ə.) [10 ; 42]. Məsələn, GFV-

lərin mühüm hissəsini təşkil edən “KİŞİ” makrofreymi və ya konseptinə daxil olan bəzi frazeoloji vahidlər fərqli freymlərdə, habelə əlaqəli konseptlərdə təmsil oluna bilərlər. Nümunələrə diqqət edək:

Ər-arvad ipəkdir, araya girən-köpək. [9; 359], Ər-arvadın savaşı-yaz gününün yağışı., ər ilə arvadın arasına girmək (başqasının ailə işinə qarışmaq), Ərlə arvadın torpağı bir yerdən götürülüb. Su daşı quma döndərər, arvad kişini-muma. [9; 712].

Bu nümunələr öz semantik struktur spesifikasiyasına görə həm “KİŞİ” konseptinin “Ər/həyat yoldaşı” freyminə, həm də GFV-lərinin “AİLƏ” konseptinə aid edilə bilər. Başqa sözlə desək, konseptlər, freymlər, slotlar bir-birilə qarşılıqlı əlaqədə olduğundan onlar arasında kəskin sədd çəkmək mümkün deyil: bir ifadə hər hansı bir konseptin nüvəsini təşkil edə bildiyi halda, digər konsept və ya freymin periferiyasında qərar tuta bilər. Konkret nümunələr əsasında bu növ semantik iyerarxiya, daha dəqiq desək, semantik delimitasiya (sərhədlənmə) məqamına diqqət edək.

Daha öncə də qeyd edildiyi kimi, istər “QADIN”, istərsə də “KİŞİ” konseptlərinə daxil olan frazeologizmlər neytrallıqdan uzaq olub məhz həmin ifadələrin aid olduğu xalqın qadın və kişi nümayəndələrinin əks cinslə bağlı gender münasibəti aspektli gözləntilərini, stereotiplərini, estetik (zövq) və əxlaqi-etik priritetlərini, empirik müşahidələrini metaforik bir dillə ifadə edir. Məsələn, “KİŞİ” konsepti çərçivəsində freymlər üzrə fərqləndirməni və konseptsferada daxilindəki əlaqəliliyi izləyək.

Heyvanın dişi, kişinin işi olsun [5; 77], Kişi kişidən qorxmaz, amma utanar, Kişi öz sözünün ağası olar. [8; 108], Kişinin hüququ olar, Kişi ayaqdansa, başdan böyüsün, Kişinin özünə baxma, sözünə bax. [5; 87], Kişinin üzünə baxma, sözünə bax. [11; 12].

Nümunələrdən də aydın şəkildə göründüyü kimi, bu frazeoloji vahidlərdə bilavasitə gender münasibətləri prizmasında formalaşmış olan və Azərbaycan xalqının menatlitetinin verbal reallaşma özəlliklərinə xas metaforik dillə ifadə tapmış maskulin obraz ümumiləşdirmələri ilə qarşılaşırıq. Bu frazeologizmlər məhz Azərbaycan mentalitetində qəlibləşmiş, stereotipikləşmiş maskulin obrazı əks etdirir. Xatırladaq ki, mentalitet dedikdə və ya mentalitetin verbal reallaşması dedikdə, etnopsixolinqvistlər “ətraf gerçəkliyin mənimsənilməsinin və reallığın qavranılmasının elə spesifik vasitəsinə” nəzərdə tuturlar ki, “həmin vasitə müəyyən şəxsə, sosial və ya etnik qrupa xas olan təfəkkürün koqnitiv stereotiplərin məcmusu ilə müəyyənləşir” [12; 42]. Məsələn, “KİŞİ” konseptinə daxil olan növbəti qrup GMF-lər Azərbaycan xalqının kişi maskulin obrazı ilə bağlı təsəvvürlərini, stereotiplərini əks etdirir. Həmin ifadələri “KİŞİ” konseptinin “Kişi-maskulin obraz” freyminə aid edilə bilər.

Kişinin sözü ilə işi bir olar. Kişinin hörməti öz əlindədir. [8; 108], Kişi harda varsa yaraqlı gərək. [5; 88]. Kişi, sözü üzə deyər, Kişi tüpürdüyünü yalamaz. [8; 108], Kişidə qeyrət olsa, torpağı qızıla döndərər. Kişidə səbir olmalıdır. [8; 108], Aslan dişinə, kişi işinə güvənər [5; 13]. Kişinin alnı açıq gərək, Kişinin başına gələn, ağzından çıxandır, Kişinin dilinə qarqış gəlməz. Kişidə qeyrət olsa, torpağı qızıla döndərər. [8; 108].

“Mentalitet və konseptsfera sıx şəkildə bağlı olub təfəkkür proseslərində qarşılıqlı əlaqə nümayiş etdirirlər. Konseptsfera-xalqın bilikləri sferası (sahəsi) olmaqla, müəyyən dərəcədə xalqın menatlitetini formalaşdırır (qavrama, təsirlənmə, hissetmə və gerçəkliyi dərk etmə xüsusiyyətlərini) müəyyənləşdirir. Milli konseptsferanın mental vahidlərini təşkil edən həm cəhətlər gerçəklik haqqında koqnitiv stereotiplərinin formalaşması üçün əsas, bazis təşkil edir. ... **Gender, yaş və s. bu kimi qrup konseptsferalar haqqında da bəhs etmək olar...** Xalqın konseptsferası onun informasiya bazasını təşkil edir. (kursiv bizimdir. – K.Ə.)” [13; 6]. Bu mənada biz tədqiqatımızın bu bölümünün Azərbaycan mentallığının təsirlə formalaşmış və onun şərtliliklərinə müəyyənləşmiş olan GENDER konseptsferasının ayrı-ayrı konseptlərinin semantik struktur özəlliklərinə həsr edildiyini deyə bilərik. Və bu çərçivədə apardığımız təhlillərin davamı olaraq GMF-lər içərisindəki “KİŞİ” konseptli ifadələr

blokunda freymilər arasındakı sərhəd dəyişkənliyi və freym bloku dinamikliyi ilə bağlı qeyd edə bilirik ki, növbəti qrup frazeologizmlər həm “Həyat yoldaşı / kişi” freyminə, həm də “AİLƏ” konseptinə aid edilə bilər.

Kişi oldurki arvadı inandır, özü inanmaya, Kişi seldir, arvad göl. [5 ; 88] , Kişi qızı olma, kişi arvadı ol!, Kişini javan saxlar, yaxşı arvad, yaxşı at.

Kişinin jibi iki olsa, arvad almaq fikrinə düşər. [8 ;108] , Kişini cavan saxlar: yaxşı arvad, yaxşı at. [5;89] , Kişi seldir, arvad göl, Kişi fəhlədir, arvad-bənnə.[8;108], Kişisi olmayan evin ruzisi olmaz [8;108].

Növbəti frazeologizmlər isə gender konseptsferasının həm “KİŞİ” konseptinin “Kişi maskulin obrazı” freyminə, həm də elə həmin konseptsferanın “SEVGİ” konseptinə daxil edilə bilər. *Kişi öz tayı ilə gəzər, Kişi sevdiyinin nazını çəkər. [8;108].*

Göründüyü kimi, Azərbaycan mentalitetinə uyğun formalaşmış gender stereotiplərində yumor hissi, gülərlülük kişi maskulin obrazına yaraşdırılır. Eynilə də qadın femin obrazında sözbütövlük, israrlılıq, inadkarlıq kimi, əslində müsbət səciyyəli xüsusiyyətlər təşviq edilərək pozitiv rakursdan dəyərləndirilmir. Deməli, Azərbaycan mentallığında qadın təfəkküründə formalaşmış kişi maskulin obrazı, kişi təfəkküründə formalaşmış femin qadın obrazı patriarxal cəmiyyət modelindəki stereotiplərə uyğun gəlir. Bu məqamda rus və amerikalıların mentalitetində qəlibləşmiş kişi obrazlarının müqayisəli təhlilini aparmış K.A.Pokoyakovanın fikirlərini xatırlatmaq yerinə düşərdi. Belə ki, “mədəniyyətlərarası əlaqədə qarşılıqlı anlamı çətinləşdirən əsas faktorun, yəni dil (fərqli dillərin-K.Ə.) təfəkkürünün milli-mədəni spesifikliyinin tədqiqinin psixolinqvistik aktual problemləri sırasına aid olduğunu” qeyd edən dilçi müxtəlif psixolinqvistik təcrübələrdə fərqli toplum nümayəndələrinin məhz verbal assosiasiyalarına istinad edildiyinə diqqət çəkmişdir [14; 148]. Heç şübhəsiz ki, verbal assosiasiyaların ən qəlibləşmiş standart modellərini isə metaforaların, frazeologizmlərin təmsalında izləmək olar. Məlum olduğuna görə, “(sosial əhəmiyyətli) stereotip verbal assosiasiyalar insan təfəkküründə müəyyən mətnlərin təsirlə formalaşaraq “ilişib qalırlar”. Bu isə insanın təkcə biosferada deyil, linqvosferada mövcudluğunun təbii nəticəsi olaraq meydana gəlir” [15;124-125] . Məhz, “Bizim yaşadığımız metaforalar” adlı araşdırmaları ilə koqnitiv semantikada yeni səhifə açmağa müvəffəq olmuş C.Lakoff və M.Conson haqlı olaraq qeyd edirlər ki, “əksər insanlar həyatlarında metaforasız çox asanlıqla baş çıxaracaqlarını ” iddia etsələr də, “bu nöqteyi-nəzərin tam əksinə olaraq biz iddia edirik ki, metafora bizim gündəlik həyatımızı tam şəkildə öz ağuşuna alır və bu, təkcə dildə deyil, təfəkkür və fəaliyyətdə də özünü aydın şəkildə biruzə verir. Bizim gündəlik anlayış sistemimiz, hansına əsasən ki, biz düşünür və fəaliyyət göstəririk, özlüyündə təbiəti etibarilə metaforik mahiyyətlidir” [16; 25] . “*Kişi seldir, arvad-bənd*” frazeologizmində qadının bənd, kişinin isə sellə metaforik assosiativliyi də məhz Azərbaycan menatlitetində qadının daha itəatkar mövqeyinin, kişinin isə aqressiv təbiətli olmasının qınanılmadığının, yəni bu maskulin obrazın norma kimi qəbul edildiyini əyani şəkildə ortaya qoyur. *Ərə getmək asandır, ər donu tikmək çətin. [5;61] , Ər od olar, arvad su [5;61] və Atın yaman sat, qardaşın yaman qaç, arvadın yaman at [5;61] frazeologizmlərinin müqayisəli təhlili mentalitetimizdə pis əri olsa da, qadının “ər donu tikməyə” həgklü olduğunu, “qıçını qırıb” ocağının küçündə oturmağın tövsiyyə edildiyi halda, kişi pis arvadı atmağı, başnmağı məsləhət edildiyi aydın şəkildə görünür. Məhz, bu cəhətlər də gender frazeologizmlərinin müxtəlif xalqların təfəkküründə yaşadılan stereotiplər əsasında fərqləndiyini əyaniliklə ortaya qoyur.*

Dil təfəkküründəki qadın və kişi obrazlarının gender xüsusiyyətlərinin təhlili apamış K.A.Pokoyakova “bəşər mədəniyyəti üçün fundamental sayılan binar oppozisiyalardan sayılan “kişi-qadın” qarşılaşdırmasının heç şübhəsiz ən müxtəlif etnosların nümayəndələrinin dil təfəkküründə ən vacib insan səciyyəndirmələrindən birini təşkil etdiyini” vurğulamışdır. O, qadın identikliyinə kişi haqqında biliklərin mövcudluğunu, kişi

identikliyiinin isə qadın haqqında biliklərin formalaşmasını labüd etdirini də bildirmişdir. Bu səbədən də qadın obrazının səciyyələndirməsinin kişi nöqteyi-nəzərinin diqqətə alınması şəraitində mümkünsüzlüyünü iddia etmişdir [17; 167-169]. Əslində Azərbaycan mentallığının gender assimetrikliyindən kənarda qalmaması, kişi nöqteyi-nəzərinin, kişi stereotiplərinin ön plana alınması dilimizin GMF-lərin tam açıq şəkildə izlənilə bilər.

Ədəbiyyat

1. Маслова, В. А. Лингвокультурология :учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений. М. : Академия, 2001. 208 с
2. Когнитивная схема // Семечкин Н.И. Социальная психология на рубеже веков истории 2001 г. <http://vocabulary.ru/>
3. Veysəlli F.Y. Koqnitiv dilçilik: əsas anlayış və perspektivləri, Bakı: Mütərcim, 2015, 120 s
4. Алефиренко Н. Ф.Фразеологическое значение в свете фреймовой семантики // Учёные записки ЗабГПУ, Выпуск № 2 / 2011, с.11-17 <file:///C:/Users/user/Downloads/frazeologicheskoe-znachenie-v-svete-freymovoy-semantiki.pdf>
5. Hadi H. Atalar sözü – elin gözü, Təbriz, 2003, www.turuz.com
6. Fikrət Sadiq. Buğunnamə <http://www.azadliq.org/content/article/2329150.html>
7. Капусткина О. Ю. Слот 'любовь' в рамках фрейма 'межличностные отношения' Вестник Челябинского государственного университета. 2011. № 13 (228). Вып. 54. С. 74–79. <http://www.lib.csu.ru/vch/228/015.pdf>
8. Şəhriyar Rəhnəməyan və Vəhid Gərusli . Azərbaycan Mədəniyyətində Ata-Babalar Sözləri. <http://www.yurd.net/files/1323413336-100ata.pdf>
9. Vəliyeva N.Ç. Azərbaycanca – ingiliscə - rusca frazeoloji lüğət, Bakı: Nurlan, 2006, 863 s. <http://www.balinagroup.com/download/nigar.pdf>
- 10.Волосухина Н. В. К вопросу о трактовке понятий «концепт» и «фрейм» в современной лингвистике // Университетские чтения –2010: материалы научно-методических чтений ПГЛУ. – Пятигорск: ПГЛУ,2010. – Ч. 3. — С. 41–46. http://www.pglu.ru/upload/iblock/362/uch_2010_iii_00007.pdf
- 11.Turk A.B. Ata sözü və deyimləri, 20 s. www.turuz.com
- 12.Попова З.Д, Стернин И.А. Семантико-когнитивный анализ языка, Воронеж: изд-во «Истоки», 2007, 250 с.
- 13.Попова З.Д, Стернин И.А. Язык и сознание: теоретические разграничения и понятийный аппарат // Язык и национальное сознание Вопросы теории и методологии, Воронеж: Воронежский гос. университет, 2002, 313 с. http://sterninia.ru/files/757/4_Izbrannye_nauchnye_publicacii/Teoreticheskie_problemy_jazykoznanija/Jazyk_i_nacionalnoe_soznanie_2002.pdf
- 14.Покаякова К. А. Образ мужчины в языковом сознании русских и американцев // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013. № 7. Ч. 2. С. 147-149. http://scjournal.ru/articles/issn_1997-2911_2013_7-2_37.pdf
- 15.Абрамов В. П.Теория ассоциативного поля // Русский язык: исторические судьбы и современность: Сборник тезисов. – Москва: МГУ, 13-16 марта 2001г. 484с. , с.124-125, http://vassilenkoanatole.narod.ru/olderfiles/1/lex_fraz_lexgraph.pdf
- 16.Дж. Лакофф, М. Джонсон Метафоры, которыми мы живем, Пер. с англ. / Под ред. и с предисл.А. Н. Баранова. М.:Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
- 17.Покаякова К. А. Гендерные особенности образов женщины и мужчины в американском языковом сознании // Филологические науки. Вопросы теории и практики, № 1 (43) 2015, часть 2, с.167-169, http://scjournal.ru/articles/issn_1997-2911_2015_1-2_44.pdf

ОБ ИЕРАРХИИ КОМПОНЕНТОВ В СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ

Алиева Камалья Рафиковна
Резюме

В статье исследуется проблема семантико-структурной иерархии гендерных фразеологизмов азербайджанского языка. Автор опираясь на данные установленные теорией концепта исследует и выявляет специфику семантической структуры гендерных фразеологизмов, в частности гендерных концептов, фреймов, слотов, а также фрейм-сценариев.

ABOUT THE COMPONENT HIERARCHY IN THE SEMANTIC STRUCTURE

Aliyeva Kamala Rafik
Summary

The article examines the problem of the semantic-structural hierarchy of gender phraseological units in the Azerbaijani language. Based on the data established by the concept theory, the author explores and reveals the specifics of the semantic structure of gender phraseological units, in particular gender concepts, frames, slots, and frame scenarios.

Rəyçi: Məhərrəmovə Suqra İbrahim qızı
Azərbaycan dili kafedrasının 31 yanvar 2023-cü il tarixli iclasın 7 sayılı protokolu

UOT:80.

THE STYLISTIC PECULIARITIES OF LEXICAL STYLISTIC DEVICES

Məmmədova Süsanə Məqsəd qızı
Gəncə Dövlət Universiteti
mammadovasusana88@yahoo.com

Annatation: *Style –it is a method of using language tools in a balanced manner. Lexical Stylistic Devices are based on a peculiar use or interaction of lexical meanings within a word or word combination. The word's interplay of the primary dictionary meaning and a meaning which is imposed on the word by a microcontext may be traced along different lines. The expressive means of English and the stylistic devices used in the literary language can only be understood when a through knowledge of the phonetic, grammatical and lexical data of the given language has been attained.*

Açar sözlər: leksik üslub vasitələri, metafora, metonimiya, epitet, zeuqma, ironiya, bənzətmə(təşbeh), perifraz, ifadəli vasitələr, dil.

Key words: lexical stylistic devices, metaphor, metonymy, epithet, zeugma, irony, simile, periphrasis, expressive means, language.

Ключевые слова: лексико-стилистические приемы, метафора, метонимия эпитет, зевгма, ирония, сравнение, перифраза выразительные средства, язык.

The problem of stylistics for the last time attracts more and more attention of theoreticians, linguists, teachers of native and foreign languages and interpreters. Because the ability to see the aim of using language devices, gives us the possibility to understand deeply the content of the work, where the language expressions play a big role.

Most of the readers enjoying the perfection of form of the fiction are not able to define what exactly creates such kind of feeling of esthetic enjoyment. Using different stylistic